

Ο ΚΑΚΟΜΟΥΤΣΟΥΝΟΣ

Παρασκευή βράδυ. Ξημέρωνε Σάββατο. Και Σάββατο τῶν ψυχῶν.

Δὲν εἶχε ὅμως σημασία γιὰ τὸν Μανώλη. Τὸ Σάββατο ἦτανε ἡ ὀρισμένη πιά μέρα πού πήγαινε καὶ τὴν ἔβλεπε. Τώρα θὰ τὸν ἐμπόδιζαν οἱ ἄλλοι; Οἱ ἄλλοι πού θὰ πᾶνε κι αὐτοὶ νὰ δοῦνε τὸ ψυχοσάββατο κάποιον δικό τους; Δὲν τὸν πολυένοιαζε. Μόνο πού δὲν θὰ τῆς κουβεντιάζε. Παρὰ θὰ κάθονταν ἐκεῖ δὰ πλαί της ἴσαμε τὴν ὥρα πού ἔπρεπε νὰ πάει στὴ δουλειά του. Αὐτὸ μόνο, αὐτὴ ἡ διαφορά.

Μὰ κρύο ἔκανε, μὰ ζέστη. Μὰ φύσαγε, μὰ ἔβρεχε ὁ Μανώλης ἐπήγαινε. Τυλιγότανε μέσα στὸ παλτό του καὶ τραβοῦσε. Κάθε Σάββατο. Δὲν ἔλειψε οὔτε ἓνα. Οὔτε ἓνα.

Καὶ τί τοῦ ἦτανε αὐτὴ πού πήγαινε κ' ἔβλεπε, ἡ Μαρίνα; Οὔτε γυναίκα, οὔτε ἀδελφή, οὔτε συγγένισσα. Καὶ σὰν τὸν ρώτησε ὁ φύλακας τοῦ νεκροταφείου, πού τὸν ἔβλεπε νὰ πηγαίνει τόσο τακτικά, εἶχε σταθεῖ σὰ σαστισμένος καὶ τὸν κύταζε. Τί νὰ τοῦ ἀπαντοῦσε; Ἦτανε τόσο λεπτὸ γι' αὐτόν, τόσο ἱερὸ τοῦτο τὸ καθήκον πού δὲν ἔβρισκε λόγια νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ. Καὶ μετὰ τὰ λόγια στὴν περίπτωση αὐτὴ τοῦ φαίνονταν τόσο φτωχὰ τόσο πρόστυχα γιὰ νὰ ἐκφράσουνε αὐτὸ πού ἔννοιθε. Καὶ πού ὁ ἴδιος δὲ μπορούσε νὰ προσδιορίσῃ. Καὶ στέκονταν καὶ τὸν κύταζε, κάμποση ὥρα.

— Μιὰ συγγένισσα, τοῦπε στὸ τέλος.

— Καὶ καλά, χριστιανέ μου, μιὰ ὥρα τὸ σκεφτόσουνα;

Δὲν τᾶπάντησε. Χώθηκε στὸ πλαϊνὸ δρομάκι πού χῶριζε ἀπτοὺς τόσους καὶ τόσους στανρούς. Ἄλλοι ἴσιοι, ἄλλοι μαρμαρένιοι ἐπιβλητικοί, ἄλλοι γυρμένοι ἀπτόν ἀέρα.

Ντραπήκε ποῦπε ψέματα. Μὰ μετὰ σκέφτηκε τὸ ἄλλο. Πῶς θὰ γελοῦσε κι' αὐτὸς μπροστά του. Ἄν τοῦλεγε πῶς ἔρχονταν κ' ἔβλεπε τί Μαρίνα γιατί ἦταν τὸ μόνο πλάσμα πού εἶχε δεῖξει κάποια συμπάθεια, κάποια συμπόνοια γι' αὐτόν. Θὰ γελοῦσε. Ἦταν βέβαιος ὁ Μανώλης πῶς θὰ γελοῦσε. Ὅπως ἔκαναν οἱ ἄλλοι. Καὶ δὲν ἤθελε ὁ Μανώλης νὰ γελᾷ κανένας γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Δὲ θὰ τὸ ἐπέτρεπε.

Γιατί οἱ περισσότεροι σὰν τὸν ἔβλεπαν τοὺς ἀπόπερναν νὰ χάχανα. Κι αὐτὸς ντροπαλὰ καὶ λυπημένα κατέβραζε

τὸ κεφάλι καὶ περνοῦσε. Μὰ αὐτὸ εἶχε ἄλλη σημασία—τὸ ἑξωτερικὸ του. Μὰ γιὰ κάτι βαθύ, γιὰ κάτι ποῦταν αἰσθημα μ' ὄλη τὴ χοντροκομμένη του φόρμα, γιὰ τὴ Μαρίνα, δὲ θὰ τὸ ἐπέτρεπε αὐτό. Τοῦ τὸ ἔλεγε ὁ ἑαυτὸς του κάθε τόσο. Κάθε τόσο.

Πόσες φορὲς κάθησε καὶ συλλογιόταν τι ἔβρισκαν πάνω του καὶ τοὺς ἀπόπερναν τόσα γέλοια καὶ χάχανα.

Γιὰ τὴ φάτσα του βέβαια ποῦχε τὴν μπαστουνιά. Καὶ πού τοῦ εἶχε χωρισμένο τὸ πρόσωπο ἔτσι πού νὰ φαίνεται τσαλακωμένη ἢ μισή του μύτη κι ἀπτὴ μιὰ μοναχὰ μεριά σωστὸ μάγουλο;

Τί φταίει ὁμως αὐτός. Ὁ πατέρας του ἦταν ἡ αἰτία. Ὁ πατέρας του μὲ τὴν κακοριζικιά του καὶ τὸ μεθύσι του. Ἐνα βράδυ. Ναι ἕνα βράδυ πού ἦταν ξύπνιος σὰν ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ τὸν εἶδε. Τότες τοῦ τὴν ἔφερε. Κι οὔτε στάθηκε μάλιστα νὰ τὸν δεῖ. Παρὰ πῆγε κ' ἔπεσε μπρούμουτα ντυμένος καθὼς ἦταν νὰ τὸν ἀποπάρει ὁ ὕπνος. Ἐκεῖνος τοῦ τὴν ἔφτιασε τὴν σκισμάδα. Ἐκεῖνος, τί φταίει αὐτός;

Καὶ μετὰ μήπως σὰν εἶδε τὰ μοῦτρα του στὸν κατρέφτη πού τοῦ τάρραφαν ἔτσι χοντρά κι ἀπρόσεκτα, σὰ φτωχόπαιδο πού ἦτανε, δὲν ἔκλαψε; Τὸ θυμᾶται τὸ θυμᾶται τὸ κλάμα ποῦκανε κι ἄς πέρασαν τόσα χρόνια.

Ἦτανε φρικτὸ τὸ σημαδεμένο του πρόσωπο. Μὲ τῶνα χεῖλι μισερὸ νὰ τραβᾷ κατὰ πάνω κ' ἡ φαρδνὰ ξέξασπη γραμμὴ, πού πῆγαινε ὡς τὸ μάτι καὶ τὸ παραμόρφωνε κι αὐτό. Κ' ἡ μύτη; Ἄ τὴ δύστυχη τὴ μύτη. Αὐτὴ ἔπαθε τὴν πιὸ μεγάλη συμφορά. Αὐτὴ εἶχε πάρει τὸ μεγάλο τράκο.

Μὰ καὶ σήμερα καὶ πάντα δὲν ὑποφέρει γι' αὐτό; Ὑποφέρει, ὑποφέρει καὶ πολὺ μάλιστα. Μὰ τί νὰ πεῖς; Ἐτσι ἔμεινε. Μὲ τὴ φάτσα χαλασμένη. Μὲ τὴ μιὰ τὴν αἰώνια ἔκφραση τὴν τόσο ἀντιπαθητικὴ. Μὲ τὴν ψευτοειρωνία της.

Νὰ τοὺς τὸ πεῖ λοιπόν. Πῶς ἡ μπαστουνιά τοῦ κακορίζικου πατέρα εἶναι ἡ αἰτία;

Τὸν ἔρημο τὸ Μανώλη. Σημαδεμένος, τραγικὰ μεταμορφωμένος. Καὶ σὰ νὰ μὴ φτάνει αὐτὸ γίνεται ἀφορμὴ γέλοιου ὅπου στέκεται.

Καὶ νὰ σκεφτεῖς, καὶ νὰ σκεφτεῖς πῶς μέσα σὲ τόσους καὶ τόσοις μονάχα ἡ Μαρίνα βρέθηκε νὰ τὸν συμπαθήσει νὰ τὸν πονέσει. Ἄν καὶ κι αὐτὴ σὰ νεῦρα της τοῦ ἔλεγε πολλὰς φορὲς φεῦγα κακομούτσουνη, γρουσουζή, σημαδεμένε. Μὰ μόνο σὰ νεῦρα της. Στὸ θυμὸ της. Γι' αὐτὸ ὁ

Μανώλης δὲν τῆς κρατοῦσε κακία. Ἦτανε καλὴ καρδιά ἡ Μαρίνα. Πήγαινε μετὰ καὶ τὸν ἔβρισκε ζαρωμένο σὲ μιὰ γωνιά καὶ τὸν χάδεβε. Καὶ τοῦ ζητοῦσε νὰ τὴν συγχωρέσει. Καὶ τοῦ Μανώλη ἡ ψυχὴ πλημμύριζε καλωσύνη κι ἀγάπη. Πόσο τοῦ φαινότανε καλὴ. Καὶ τώρα πού τὴν ἔχασε δὲ θυμᾶται πιά οὔτε τὲς μικροκακίες της.

Καὶ μήπως αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ αἰτία πού ἔπιασε δουλειά. Βέβαια. Αὐτὴ μίλησε στὸν παραφέντη της καὶ τὸν πῆραν. Ἔστω καὶ στὴν κουζίνα. Καὶ μετὰ μάλιστα πού τὸχε καλοσκεφεῖ βρῆκε πὼς ἐκεῖ ἦταν πιὸ καλά. Ἦσυχος. Μόνος.

Καὶ τῷξερε καλὰ ὁ Μανώλης πὼς μόνο γιὰ χατῆρι της τὸν πῆραν. Μέσα στὸ καφενεῖο αὐτὸ πού πουλοῦσαν καὶ πιοτὶ καὶ πού γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἦτανε κ' ἡ Μαρίνα. Τόσο χρήσιμη πού δὲν μποροῦσαν νὰ τῆς χαλάσουν τὸ χατῆρι.

Κοντὰ της. Αὐτὸ ζητοῦσε. Αὐτὴ ἦτανε ἡ ἐπιθυμία του. Ἔνας δικὸς της λόγος μιὰ λεξούλα, τί, μὰ τί, δὲν ἦτανε γι' αὐτόν. Ἐννοιοῦνε τὸν ἐσωτερικό του κόσμο τὸν τόσο φτωχὸ τὸν τόσο φαρμακωμένο νὰ πλαταίνει νὰ πλαταίνει ἀπὸ κάτι καλὸ κάτι σὰν αἴσθημα ξευγενισμένο πού δὲν εἶχε τίποτε ἀπτὶς βάνασες ἐρωτικὲς ἐκδηλώσεις τῶν ἄλλων. Τῶν ἄλλων πελατῶν τοῦ μαγαζιοῦ νὰ ποῦμε. Πολὺ εὐγνωμοσύνη, ναι ἔτσι εἶναι. Βρῆκε ἕναν ἄνθρωπο πού κάπως ρωτοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτό του. Τὸ κάποιο ἐνδιαφέρον αὐτὸ πού τόσο πού τόσο τὸ ζητᾶμε.

Κύλισαν χρόνια. Κ' ἕνα βράδυ. Δευτέρα. Πόσες βλαστήμιες δὲν τῆς δίνει ὁ Μανώλης αὐτηνῆς τῆς βραδυᾶς. Ἔπεσε ἡ Μαρίνα μὲ γερὸ πυρετό. Πυρετὸ ἀνάκατο μὲ βῆχα σκληρὸ πού ξέγδερνε τὸ στήθος της. Ὁ γιατρὸς εἶπε—μόνο μιὰ γερὴ κράση μποροῦσε νὰ βαστάξει.

Κι ὁ Μανώλης χτυπιότανε. Ποῦ θὰ βρῖσκονταν ἡ γερὴ κράση πού ζητοῦσε ὁ γιατρὸς στὴν Μαρίνα. Ἀναιμική, κιτρινιασμένη ἀπὸ πιοτὶ, τὸ ξενύχτι, ἀπτὶς καταχρήσεις καὶ τὸ τσιγάρο. Τί μποροῦσες νὰ ἐλπίζεις ἀπ' ἕνα τέτοιο ρημαδι... Κ' ἔκλαιε ὁ Μανώλης. Κ' ἔκλαιε. Καὶ τὰ δάκρυα κυλούσανε ἀπτὶς χοντρὲς καὶ στραβὲς γραμμὲς τοῦ προσώπου του πέρνοντας τόσες καὶ τόσες κατευθύνσεις. Βλαστημοῦσε. Βλαστήμιες ἄγριες βγαλμένες ἀπ' ἕνα στόμα πικρό. Δηλητηριασμένο. Μὰ ποῦ; Ἄδικα, ἡ Μαρίνα τὸ Σάββατο πέθανε. Δίχως συγγενεῖς. Νᾶχε κι ὄλας ἄραγε; Δίχως φίλους. Μοναχὰ ὁ Μανώλης. Τὴ σήκώσανε. Πόσες φορὲς δὲν τᾶπε καὶ τὰ ξανάπε ὁ Μανώλης αὐτὰ μοναχὸς

του. Ποῦ θὰ βρεθεῖ ἄλλη καρδιά τόσο πονόψυχη γι' αὐτόν; Τὸ ξέρει. Τὸ ξέρει καλά.

Δίχως ἄλλο κι αὔριο θὰ πάει, δὲ θὰ τὸ παραλείψει. Ἄς εἶναι καὶ ψυχασάββατο, ἄς εἶναι κι ἄλλοι πού θὰ πᾶνε νὰ δοῦνε τοὺς δικούς τους. Τὸ χρωστᾷ τῆς Μαρίνας. Τὸ χρωστᾷ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

ΤΟ ΚΛΟΥΒΙ

(Συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο)

— Τὸ δένδρο εἶναι δένδρο, δὲν εἶναι ἄνθρωπος καὶ μὴ μοῦ τὰ στρίβεις ἔξυπνή μου. Κανένα δένδρο δὲν κατάδικασε τὸ ἄλλο γιατί τὸ εἶδε ἀνθισμένο. Ἡ ἀφεντιά σου ὅμως νὰ δοῦμε ποῦ θαύρη τόπο νὰ σταθῆ μεθαὔριο καὶ ποιὸς θὰ καταδεχθῆ νὰ σοῦ πῆ καὶ μιὰ καλημέρα ἀκόμη. Στάσου κοροῦλα μου μὴ βιάζεσαι, στάσου νὰ φουσκώση ἡ κοιλίτσα σου λιγάκι καὶ τότε τὰ κουβεντιάζουμε. Τότε καὶ μεῖς μὲ τὴ σειρά μας θὰ σοῦ ποῦμε ποιὸς εἶναι ὁ σεβασμὸς καὶ πρὸς τὸν θεό σου καὶ πρὸς τὸν ἑαυτό σου. Καὶ θὰ σοῦ μιλήσουμε ἀκόμη μὲ τὸν τόκο, θὰ σοῦ ποῦμε γιὰ κάτι νόμους κοινωνικοὺς πού τοὺς λένε καὶ πού τοὺς σέβονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἔκτος ἀπὸ σένα.

— Εἴμεθα σύμφωνοι, μάλιστα, κανένα δένδρο δὲν κατηγορήσε βέβαια ποτὲ τὸ ἄλλο γιὰ τὴν ἀνθισί του, ξέρετε ὅμως τὸ γιατί; Ὅχι, δὲν τὸ ξέρετε, θὰ σᾶς τὸ πῶ ἐγώ, εἶναι πολὺ ἀπλὸ—γιατί ἀνθίζουν ὅλα καὶ ἀνθίζουν ὅλα γιατί καθένα ἔχει τὶς ρίζες του. Ἐχει δικές του ρίζες, ἐντελῶς δικές του ρίζες κάθε δένδρο. Αὐτὸ εἶναι ὄλο. Ἀφίσετε καὶ σεῖς τὶς ρίζες τοῦ ἀτομισμοῦ σας νὰ χωθοῦν καὶ νὰ σκάψουν ἐλεύθερα στὸ μεγάλο χωράφι τῆς ζωῆς, ἀφίσετέ της νὰ θεργιέψουν καὶ νὰ στερεωθοῦν. Πάψετε νὰ εἴσθε παρὰσιτα τῶν οἰκογενειῶν σας. Πάψετε νὰ ἐξαρτᾶσθε ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ τότε θὰ δῆτε τί ὄμορφα πού στέκει στὸν ἄνθρωπο ἡ λευτεριά. Τότε θὰ δῆτε πὼς ὅταν δὲν ἐξαρτᾶσθε ἀπὸ κανένα, κανένας δὲν θάῃ τὸ δικαίωμα νὰ κανονίξῃ τὴ ζωὴ σας σύμφωνα μὲ τὸ γούστο του. Τὰ δένδρα τῶν βουνῶν τῆς πατρίδος μου θυμᾶμαι, τώρα πού σᾶς μιλῶ. Εἶδα δενδράκια μικρὰ νὰ φυτρώνουν ἀπάνω σὲ βράχους